

Zemské desky

Zemské desky jsou úřední knihy, které byly vedeny v tzv. *kvaternelch* při zemském soudu. Měly evidovat majetkové převody a všechny záležitosti svobodných statků a současně trestní záležitosti šlechtických osob. Pravděpodobně se proto hned od počátku dělily na desky *trhové* a *půhonné*. K rozšíření řady zemských desk došlo nejprve za Karla IV., kdy přibýly desky *zápisné*, a poté vznikem desk *památných* ve druhé polovině 15. století.

Zemské desky v Čechách se prvně objevují někdy po roce 1260, za vlády Přemysla Otakara II. Uchovávaly se na Pražském hradě, kde byly s výjimkou jednoho kvaternu půhonného z let 1316-1320 (resp. 1325) zničeny požárem v roce 1541.

Zemské desky moravské začaly být vedeny po vzniku moravského zemského soudu nejspíš ještě před koncem 13. století, přímé doklady mám až od roku 1348. Stejně jako v Čechách se dělily na desky půhonné, trhové a zápisné. Specifikem ZDM je jejich vedení ve dvou řadách, olomoucké a brněnské. Důvodem bylo, že moravský zemský soud zasedal až do roku 1642 střídavě v obou městech. Na rozdíl od Čech se ZDM dochovaly kompletní.

K založení zemských desk došlo i ve Slezsku 14. století, konkrétně v opavském a krnovském knížectví. O dvě staletí později k nim přibýly zemské desky těšínské. Oproti zemským deskám v Čechách a na Moravě se u slezských desk užívalo odlišných názvů – půhonným se říkalo desky přední, trhovým desky zadní.

Desky *půhonné* – pro věci trestněprávní.

Desky *trhové* – pro evidenci převodu svobodného majetku.

Desky *zápisné* – pro evidenci dluhů. Dělí se na desky větší (dluhy nad 100 kop) a desky menší (dluhy pod 100 kop).

Desky *památné* – pro zápis majestátů, sněmovních usnesení a obecných i zvláštních nálezů.

Kvaterny – pergamen, či papír po 4 arších nebo dvojlistech, svázaný dodatečně v knihu. Termín se používá i místo označení „desky“, lze se tedy setkat i s názvy kvaterny půhonné, kvaterny trhové, atd.

Edice

Zemské desky české:

EMLER, Josef (ed.): *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consuptarum - Pozůstatky desk zemských království českého r. 1541 pohořelých*. I. Praha 1870.

EMLER, Josef (ed.): *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consuptarum - Pozůstatky desk zemských království českého r. 1541 pohořelých*. II. Praha 1872.

LETOŠNÍK, Václav (ed.): *Die böhmische Landtafel. Inventar, register, Übersichten*. Praha 1944.

BURDOVÁ, Pavla (ed.): *Desky zemské. Ukázky a rozbor vkladů nejstarších desk*. Praha 1984.

Zemské desky moravské:

CHLUMECKÝ, Petr – CHYTIL, Josef – DEMUTH, Karl – WOLFSKRON, Adolf R. (ed.): *Die Landtafel des Markgragthumes Mährens*. Brno 1856.

MATĚJEK, František (ed.): *Moravské zemské desky. Kraj olomoucký II. 1480-1566*. Brno 1947.

KALINA, Tomáš (ed.): *Moravské zemské desky. Kraj brněnský II. 1480-1566*. Praha 1950.

Literatura

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan: *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. Praha 1989.

HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav: *Vademecum pomocných věd historických*. Praha 1997.